

A médiatorzítástól a párhuzamos valóságokig

A közoktatás helyzetével kapcsolatos diskurzus
két magyarországi online portálon¹

Kiss László

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

A médiatorzítást jellemzően a következő három értelemben használja a szakirodalom: lefedettség vagy kiegyensúlyozottsági torzítás, szelekciós vagy kapuőrtorzítás, illetve állítás- vagy véleménytorzítás. A magyarországi online sajtó két portálja, az origo.hu és a telex.hu oldalán megjelent cikkek korpuszán a magyarországi pedagógustüntetések és a kapcsolódó események médiadiskurzusainak vizsgálatával azt mutattuk ki, hogy a médiatorzítást kifejezetten komoly problémaként kell értékelnünk. Az eltérő narratívák mellett erős a hírek szelektáltsága, valamint eltérő a megjelent hírek keretezése is. A vizsgált cikkek alapján kijelenthetjük, hogy a két ellentétes irányultságú hírportál két teljesen különálló „tájékoztatói univerzumot” hoz létre, a beszámolók és az értelmezések teljesen eltérő szemszögből közelítik meg a valóságot.

Kulcsszavak: médiatorzítás, online sajtó, tanárok, tüntetés, szövegelemzés

From media bias to parallel realities

Discourses on the state of public education
on two Hungarian news sites

Media bias is typically used in the literature in three senses: coverage bias, gatekeeping bias, and statement bias. The analysis of the corpus of articles reporting on teachers' demonstrations and published on the news sites origo.hu and telex.hu suggests that media bias is a particularly salient problem in Hungary. In addition to offering highly different narratives on the events reported, the two news sites evince a high degree of news selectivity with highly different news frames. This paper argues that the two news sites representing different political stances create two completely separate "information universes," with reports and interpretations depicting reality from completely different perspectives.

Keywords: media bias, online media, protest, teachers, text analysis

¹ A tanulmány a Visegrad Fund által támogatott „Identifying News Slant in Crisis Communication Using Artificial Intelligence” (ID: 22310057) kutatás keretében készült.

Médiatorzítás – definíciós lehetőségek és értelmezési keretek

A médiatorzítás jelenségkörének vizsgálata már hosszú évtizedek óta fontos eleme a média működésével, a média által átadott látásmódokkal kapcsolatos kutatásoknak. Alden Williams 1975-ben megfogalmazott definíciója szerint a média elfogultsága szándékos és tartós, azaz tudatos cselekedetet vagy döntést tükröz, és szisztematikus tendenciát képvisel. Eszerint tehát a médiatorzítás mindig egy adott cél elérése érdekében keletkezik. A véletlenül vagy ismerethiányból fakadóan téves vagy egyoldalú tudósítások esetében a fogalom nem értelmezhető.

A médiatorzítást jellemzően a következő három értelemben használja a szakirodalom: lefedettségi vagy kiegyensúlyozottsági torzítás (*coverage bias*), szelekciós, napirendi vagy kapuőrtorzítás (*gatekeeping bias*), illetve állítás- vagy véleménytorzítás (*statement bias/media slant*) (Saez-Trumper et al. 2013). A lefedettségi torzítás a témák, a szereplők, az entitások láthatóságával foglalkozik, vagyis azzal a kérdéssel, hogy egyáltalán megjelennek-e a különböző események, személyek az egyes médiumokban. A szelekciós vagy kapuőrtorzítás az egyes eseményekhez kapcsolódó hírelemek, adatok stb. kiválasztására vagy elutasítására vonatkozik. Az állítás- vagy véleménytorzítás pedig arra utal, hogy az egyes cikkek, médiumok miként számolnak be az eseményekről, folyamatokról, személyekről (D'Alessio & Allen 2000). Matthew Gentzkow és Jesse M. Shapiro (2008) szerint bár az egyes eseményekről adott különböző beszámolók ugyanazon mögöttes tényeken alapulnak, ám a szelektív kihagyások, a szóválasztás, a hangsúlyok és az elsődleges forrásnak tulajdonított különböző hitelesség miatt akár radikálisan eltérő képet is közvetíthetnek, teljesen eltérő benyomást keltve arról, hogy mi is történt valójában.

A médiatorzítás mérhetővé tételére irányuló kísérletek jellemzően politikai oldalakhoz igyekeznek kötni az egyes médiatermékeket a médiában megjelent cikkek, politikusi beszédek tartalmi összehasonlításával. Ezt a módszert alkalmazza egy 2015-ös tanulmány is, amely a „médiumok ideológiai pontszámát” becsüli meg. Azt vizsgálja, hogy egy adott médium hányszor idéz különböző agytrösztöket és politikai csoportokat, majd ezt összehasonlítja azzal, hogy az egyes pártokhoz tartozó kongresszusi képviselők hányszor idézik ugyanezeket a csoportokat (Groseclose & Milyo 2005). Magyarországi adatokon hasonló vizsgálatot végzett a Budapesti Corvinus Egyetem Tudományos Diákköri Konferenciáján előadott dolgozatában Vig Ádám (2022), aki a magyar parlamenti képviselők 2010 és 2020 közötti szövegeinek felhasználásával olyan *wordscore*-modellt épített, amely képes lehet feltárni a szerkesztőség- és a tulajdonosváltások hatását a médiumok pozíciójára a kormánypárt–ellenzék-tengely mentén.

A médiatorzítás alapja lehet pártpolitikai vagy ideologikus megközelítés és egy ennek megfelelő cél elérése (Groeling 2013), vagy eredhet az újságírók saját motivációiból és gondolkodásmódjából (Hofstetter & Buss 1978). A 2013-as osztrák parlamenti választás sajtóközleményeinek és médiabeszámolóinak tartalomelemzése révén kimutatták, hogy az egyes médiatermékek nagyobb eséllyel számolnak be a saját olvasóik által valószínűsíthetően jobban favorizált pártok üzeneteiről (Haselmayer et al. 2017). Mindez összecseng Gentzkow és Shapiro (2006) megállapításával, amely szerint a fogyasztók (olvasók) magasabbra értékelik azon médiatermékek megbízhatóságát, amelyek az általuk előnyben részesített ideológiai keretbe, világképbe illeszkedő témákat dolgozzák fel.

Minta és módszertan

A médiatorzítást két online hírportál, az origo.hu és a telex.hu oldalán megjelent cikkek korpuszán vizsgáljuk. Az origo.hu hírportálnál a 2014. júniusi, minden valószínűség szerint politikai háttérű főszerkesztőváltást követően a munkatársak nagy része távozott, a lap pedig új főszerkesztővel és szerkesztőséggel a kormányoldal központi sajtótermékévé alakult.² Az index.hu 2020. júliusi főszerkesztőváltását követően a lapnál felmondó munkatársak 2020 szeptemberében alapították meg a telex.hu hírportált, amely az index.hu korábbi szellemiségének megfelelően

² Megszólalt a telefon, haptákban a Telekom – az Origo széthullásának története, *Átlátszó*, 2015. III. 6., <https://atlatszo.hu/kozpenz/2015/03/06/megszolalt-a-telefon-haptakban-a-telekom-az-origo-szethullasanak-tortenete/>.

kormánykritikus lapként kezdte meg működését. Az oldalletöltési adatok alapján mind az origo.hu, mind a telex.hu a tíz leglátogatottabb magyarországi portál közé tartozik.³

A két portálon megjelent cikkeket a SentiOne webes szöveganalitikán alapuló szoftvere segítségével gyűjtöttük ki, majd a teljes korpuszokon belül egyszerű kulcsszavas kereséssel válogattuk le a döntésünk alapján a közoktatás témaköréhez kapcsolható cikkeket.⁴ Az elemzés alapját a magyar közoktatással kapcsolatban 2021 decembere és 2023 októbere között megjelent cikkek jelentik. Az origo.hu oldaláról 900, a telex.hu oldaláról 2215 cikk került a vizsgálati mintánkba.⁵

E tanulmányban a magyarországi pedagógustüntetések és az ezekhez kapcsolódó események médiadiskurzusainak elemzést kívánjuk elvégezni, kvalitatív és kvantitatív tartalomelemző módszerek segítségével. Első körben diskurzuselemzést végzünk a két portál szövegein, feltárjuk a jellemző témaköröket, azok időbeliségét, a két portál közötti diskurzusbéli különbségeket. Ezután szövegstatistikai elemzést végzünk, megvizsgáljuk a két portál mintába került cikkeinek jellemző szóhasználatát: leggyakoribb szavait, legfontosabb szókapcsolatait.

Kutatási kérdésünk arra irányul, hogy mennyiben mutathatók ki a médiatorzítás egyes fajtái – a lefedettségi torzítás, a kapuórtorzítás és a vélemény- vagy állítástorzítás – a magyarországi közoktatással kapcsolatos diskurzusban 2021 és 2023 között a két vizsgált médiumban. A médiadiskurzus elemzése révén első körös közelítést nyújthatunk a médiatorzítás jelenségéről, bemutatva két médiatermék egymástól eltérő hangsúly- és problémakezelését, valamint eltérő értékelési, értelmezési mechanizmusait.

Kontextus

2021 decemberében a Pedagógusok Szakszervezete (PSZ) és a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete (PDSZ) – miután a béremeléssel és a pedagógusok számára kötelezővé tett COVID-oltással kapcsolatos kérdésekben nem tudott egyezsége jutni a kormánnyal – 2022. január 31-ére figyelmeztető sztrájkot hirdetett. A meghirdetett időpontban országos pedagógussztrájkra került sor, amelyet a kormány mindvégig jogszerűtlennek nevezett, 2022 februárjában pedig a jogszerűtlenséget a Legfelsőbb Bíróság is kimondta.

A kormány a pedagógusok sztrájkolását megnehezítő rendelettel reagált. Ebben előírta, hogy „a gyermekfelügyeletet minden, sztrájkjal érintett köznevelési intézményben biztosítani kell”. A pedagógusok tiltakozásként polgári engedetlenségi mozgalmat jelentettek be, amelyet a kormány és az iskolákat felügyelő tankerületek ugyancsak jogszerűtlennek minősítettek.

A következő hónapokban a sztrájkok és tiltakozó tüntetések folytatódtak, a kormányoldal pedig részben a sztrájkolók elleni fellépéssel, részben béremelési ígérekkel reagált. A 2022-es országgyűlési választások után a közoktatási ügyeket a Pintér Sándor vezette Belügyminisztérium alá rendelték, a kormány további béremelési ígéretei ellenére pedig a tüntetések az év folyamán folytatódtak a tanárok mellett diákok és szimpatizánsok részvételével. A tankerületek egyre erőteljesebben léptek fel a sztrájkoló pedagógusokkal szemben, megtörténtek az első fegyelmi úton történt elbocsátások, ami tovább táplálta a tiltakozást. 2023 januárjában újabb országos pedagógussztrájkra került sor.

A kormány a következő hónapban bejelentette a közoktatási törvény módosítását, amely részint a pedagógusok előmenetelét kívánta szabályozni, részint pedig a tantestületi jogkörök módosításával foglalkozott. A törvény ellen újabb tiltakozási hullám bontakozott ki, ennek ellenére a Parlament 2023 júniusában elfogadta azt, a tiltakozások, tüntetések pedig vizsgált időszakunk végéig, 2023 októberéig tovább folytatódtak.

3 Leglátogatottabb magyar weboldalak SEO mérőszámai, *BP Digital*, <https://bpdigital.hu/seo-szemponthol-legertekesebb-magyar-weboldalak/>.

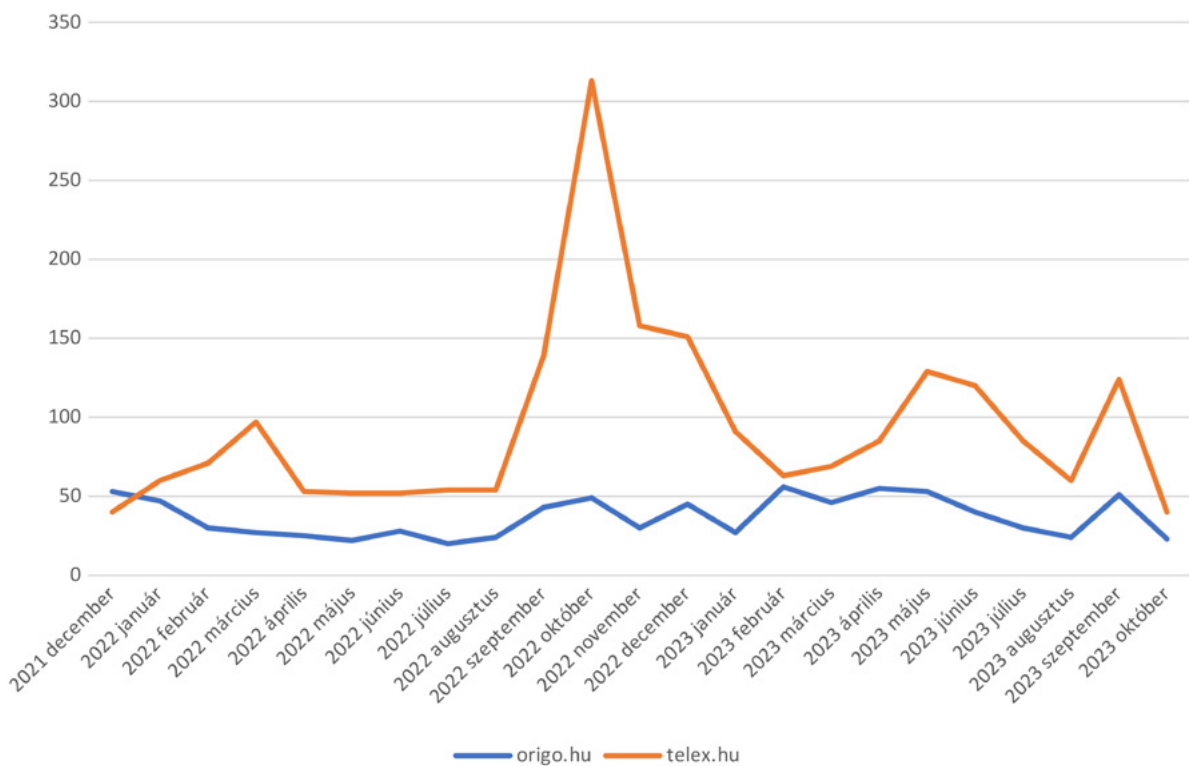
4 Az alkalmazott kulcsszavak: tanár*, pedagógus*, közoktatás*, tankerület*, gimnázium*, iskola*.

5 A vizsgált időszakban a két teljes korpusz mérete: origo.hu 123 646, telex.hu 55 870 cikk.

Eltérő diskurzusok

A két vizsgált portál közoktatással foglalkozó cikkeinek diskurzusszemponútú áttekintése mind a lefedettség, mind a kapuórtorítás jelenségére rámutat: láthatók a tematizálási folyamatok, a csomópontok és a kulcskérdések eltérő meghatározásai. Az alapvetően az aktuális kormánnyal szemben kibontakozó mozgalmak kezelése kapcsán természetesen nem meglepő, hogy a kormánypolitikát támogató, illetve az azzal szemben kritikus médiumok eltérő stratégiát alkalmaznak, a diskurzus havi bontásokban való áttekintése azonban a várakozásokat is felülmúló mértékben mutatja a két oldal kommunikációjának eltéréseit (lásd az 1. táblázatot).

1. ábra
Közoktatással foglalkozó cikkek száma az origo.hu és a telex.hu oldalakon
2021 decembere és 2023 októbere között

Az oktatással foglalkozó cikkek havi megoszlása alapján látható, hogy az origo.hu nagyjából egyenletesen, havi 20–50 megjelent írásban foglalkozik a témával, míg a telex.hu kifejezetten nagy hullámokat produkál. Különösen kiemelkedő 2022 októbere: ekkor több mint 300, oktatással foglalkozó anyagot jelentet meg, de a megelőző és az ezt követő hónapokban is 100 fölött van a vonatkozó cikkek száma. Az origo.hu-nál két kisebb hullámhegy látható: 2023 februárja és 2023 szeptembere – az utóbbi hónap a telex.hu-nál is kiemelkedő, 2023 februárjában azonban itt kevésbé hangsúlyos az oktatás témája (lásd az 1. ábrát).

1. táblázat

Az origo.hu és a telex.hu közoktatási diskurzusának meghatározó témái havi bontásban
2020 decembere és 2023 októbere között

Hónap	origo.hu	telex.hu
2021. december	digitális eszközök a diákoknak és a tanároknak; LMBTQ-propaganda és pedofilbotrányok európai iskolákban	sztrájkot hirdettek a pedagógus-szakszervezetek; hazugság az LMBTQ-propaganda az óvodákban
2022. január	kötelező COVID-oltás a pedagógusoknak; pedagógussztrájk	kötelező COVID-oltás a pedagógusoknak; pedagógussztrájk; alacsony pedagógusbérek
2022. február	pedagógussztrájk; pedagógus-béremelés jön; digitális eszközök a diákoknak és a tanároknak; „nemváltó” botrányok amerikai iskolákban	pedagógussztrájk; pedagógustüntetés; retorziók a sztrájkolók ellen; „sztrájkrendelet”; tiltakozás a „sztrájkrendelet” ellen; polgári engedetlenség; digitális eszközök a diákoknak és a tanároknak
2022. március	pedagógussztrájk alacsony érdeklődéssel; LMBTQ-propaganda az itthoni iskolákban; óvoda- és bölcsődefejlesztések	polgári engedetlenség; országos pedagógussztrájk; pedagógustüntetés; tiltakozás a „sztrájkrendelet” ellen
2022. április	Fenntarthatósági Témahét	szolidaritási tüntetés; PDSZ-követelések; kevesen jelentkeznek pedagógusnak; elromlott a kompetenciamérés digitális felülete
2022. május	érettségi; Bárczy István-díj körüli politikai vita; Tudástábor, nyári programok	a BM alá került a közoktatás; alacsony tanári bérek; tanárhiány; nem megbecsült pedagógusok
2022. június	tudásverseny; felsőoktatási felvételi; béremelések	tüntetés az oktatásért; polgári engedetlenség
2022. július	pedofilbotrányok magyar iskolákban; gyermekvédelmi törvény	tüntetés az oktatásért; iskolai bullying
2022. augusztus	Brüsszel és a baloldal akadályozza a béremelést	tanárhiány; forráshiány az iskolákban
2022. szeptember	Brüsszel és a baloldal akadályozza a béremelést	tanárhiány; diáktüntetés
2022. október	Brüsszel és a baloldal akadályozza a béremelést; baloldali tüntetések; Pankotai Lili; pedagógus-béremelés	tankerületi vezető plagizált szakdolgozata; elbocsátások; tiltakozás az elbocsátások ellen; tüntetések; élőláncok; pedagógussztrájk; Pankotai Lili
2022. november	tüntetések – közlekedési káosz	béremelést követelő tanárok; feltörték a Kréta-rendszert; pedagógussztrájk; béremelést jelentett be a kormány; tüntetések országszerte; tankerületi vezetők fizetései; elbocsátások

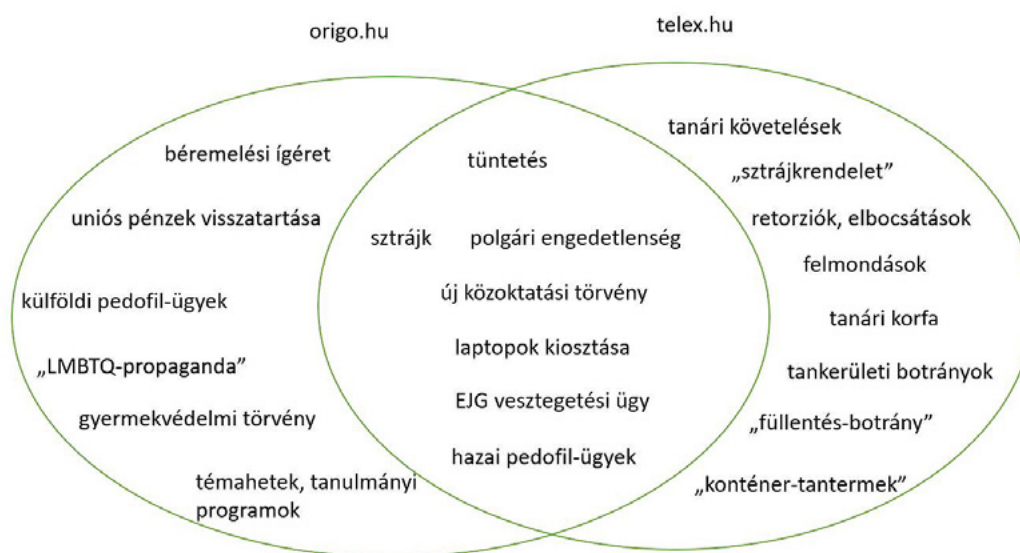
2022. december	baloldali tüntetésszervezés; „dollárbaloldal”; szülői konzultáció a Kréta rendszerben; pedagógus-béremelés; köznevelési konzultáció a BM-ben	polgári engedetlenség; tiltakozó diákok; tanársztrájk; tanterületi figyelmeztetések; köznevelési konzultáció a BM-ben
2023. január	pedagógus-béremelés; az Eötvös József Gimnázium vesztegetési ügye; diákokkal veretett meg egy diákot egy tanár Mezőcsáton	tanári teljesítménybérezés; tüntetés, polgári engedetlenség; elbocsátások; tiltakozás az elbocsátások ellen; országos pedagógussztrájk; Eötvös József Gimnázium vesztegetési ügye; diákokkal veretett meg egy diákot egy tanár Mezőcsáton
2023. február	pedofil tanárok Magyarországon; gyermekvédelmi törvény	tanári érettségibojkott; nincs elég pedagógiai asszisztens; pedofil pedagógiai asszisztens Budapesten
2023. március	Fenntarthatósági Témahét; tüntetések; pedagóguséletpálya-törvény; pedagógus-béremelés	új köznevelési terv, csorbított tantestületi jogok; státustörvény; elindult az elbocsátott tanárok pere
2023. április	pedagógus-béremelés	tüntetés, kordonbontás; pedagógussztrájk; könnygáz a tüntetésen; tiltakozás a státustörvény ellen
2023. május	Brüsszel és a baloldal akadályozza a béremelést; erőszakos tüntetés	tüntetés; uniós pénzek és béremelés; érettségi; „bosszútörvény”; felmondási hullám várható; tanárképzésre jelentkezők száma; pedagógussztrájk Romániában
2023. június	Brüsszel és a baloldal akadályozza a béremelést; pedagógus-béremelés	tanári korfa; honvédelem-oktatás kapcsán kirobbant „hazugsági” ügy („füllentés”)
2023. július	pedagóguséletpálya-törvény	státustörvény; felmondó tanárok; nem működik a kozigallas.hu; felvételi eredmények
2023. augusztus	sokan jelentkeztek pedagógusnak; LMBTQ-propaganda a magyar iskolákban; indul a tanév	hiányzó pedagógusok, felmondó tanárok
2023. szeptember	indul a tanév; nem volt felmondási hullám; tüntetés; Pankotai Lili; Brüsszel és a baloldal akadályozza a béremelést	országos tanévnyitó a Kossuth téren; elbocsátott tanárok pere; csoportbontások tiltása; soroksári iskola bezárása; tüntetés; felmondó tanárok
2023. október	elmaradt a felmondási hullám; anyanyelvi oktatás fontossága	„konténer tanterem”; tüntetés

Két kiválasztott portálunk mintegy két évet átölelő közoktatás-diskurzusának áttekintése alapján a médiatorzítás jelenségét kifejezetten komoly problémaként kell értékelnünk. Az eltérő narratívák mellett (amelyek egyrészt pártos-ideologikus, másrészt újságírói torzításként is értelmezhetők), nagyon erősen jelentkezik a hírek szelektáltságának jelensége. A szelektálás nemcsak a „szenzációhajhász”, „hot topic”-cikkek esetében mutatkozik meg, hanem a narratívák közti eltérés folyamánként a folyamatok értelmezéséhez, kontextusba helyezéséhez szükséges elemek is hiányoznak. A szelektálás elsősorban a kormányoldalhoz kötődő lapon erős, de a diskurzus áttekintése mutatja,

hogy a kormánykritikus lapból is hiányoznak bizonyos témák, illetve témákra adott reakciók, amelyek egy-egy időszakban meghatározzák a kormánymédia kommunikációját. A következmény két reflektálatlan „párhuzamos tájékoztatási és tájékozódási univerzum”, két „párhuzamos valóság” lesz (lásd a 2. ábrát).

2. ábra

Átfedő és szelektált témák az origo.hu és a telex.hu közoktatással foglalkozó cikkeiben
2020 decembere és 2023 októbere között

Forrás: saját szerkesztés

A portálok szövegstatistikai elemzését a szabad forráskódú R program programcsomagjainak felhasználásával végeztük el.⁶ Az xlsx formában kódolt szövegekből először a HunMineR programcsomag stopszólistája segítségével szűrtük ki a kötőszavakat, a számneveket, a névmásokat, a névelőket, majd az így megtisztított szövegekörpuszokon egyszerű szógyakorisági, valamint kulcsszó- és kulcskifejezés-elemzést végeztünk.

Elemzési módszerünk a TF/IDF modell (*Term Frequency – Inverse Document Frequency*), amely megadja, hogy egy-egy szó vagy kifejezés mennyire gyakran szerepel egy korpuszban, viszont – kiszűrendő a töltelékszavakat és az általános tartalmú kifejezéseket, amelyek jellemzően minden dokumentumban előfordulnak – az abszolút gyakoriságot ellensúlyozza annak a számnak az inverzével, ahány részdokumentumban az adott szó vagy kifejezés felbukkan (Kaiser & Ali 2018).

A kulcsszavak vizsgálata az origo.hu közoktatási diskurzusának erős pártpolitikai színezetét mutatja. A kulcsszavak között találjuk a miniszterelnök, Orbán Viktor és a Miniszterelnökséget vezető miniszter, Gulyás Gergely nevét, valamint a kormány által preferált külpolitikai narratíva központi fogalmait: az „európai”, az „uniós”, a „nemzeti” és a „baloldal” kifejezéseket, amelyeket a kormány kommunikációja is erősen összekapcsolt a pedagógustüntetések tematikájával. A telex.hu a folyamatok szereplőire összpontosít: a legfőbb kulcsszavak között találjuk a „pedagógusok”, a „tanárok”, a „diákok”, a „gyerekek” szavakat, valamint az „iskola” és a „gimnázium” kifejezéseket. Erős átfedés csak a „magyar”, a „kormány” és az „Orbán” szavak esetében látható (lásd a 2. táblázatot).

⁶ Az elemzéshez felhasznált R-programcsomagok a következők voltak: readr, dplyr, stringr, readxl, lubridate, quanteda, HunMineR, tidy.

2. táblázat

*Kulcsszavak az origo.hu és a telex.hu közoktatással foglalkozó cikkeiben
2021 decembere és 2023 októbere között*

origo.hu	telex.hu
Gulyás	magyar
magyar	iskola
kormány	kormány
európai	Orbán
uniós	gimnázium
baloldal	polgári
Orbán	pedagógusok
Magyarország	tanárok
Viktor	diákok
nemzeti	gyerekek

Az egyedi szavak TF/IDF-értékénél érdekesebb összefüggéseket mutat, ha úgynevezett releváns szókapcsolatokat keresünk a szövegekben. Releváns szókapcsolaton azokat a három, öt vagy akár több elemű szóösszetételeket értjük, amelyek kulcsfontosságúak a korpuszokban (lásd a 3–6. táblázatokat).

A telex.hu közoktatási diskurzusában a TF/IDF-elemzés alapján egyértelműen a tüntetések, a sztrájkok és a kapcsolódó tanári követelések, tiltakozások állnak a középpontban. Kulcsfontosságú a sztrájkokat szervező PDSZ, valamint két, a sztrájkokban és az azt követő retorziókban erősen érintett oktatási intézmény, a Kölcsey Ferenc Gimnázium és a Karinthy Frigyes Gimnázium neve is.

3. táblázat

*Releváns trigramok (háromelemű szókapcsolatok) a telex.hu közoktatással foglalkozó cikkeiben
2021 decembere és 2023 októbere között*

Szókapcsolat	TF/IDF
Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete	1.3051563
Demokratikus Szakszervezete PDSZ	0.9015319
munkaterheik csökkentését sztrájk törvény	0.7929168
csökkentését sztrájk törvény visszaállítását	0.7929168
tanárok magasabb béreket	0.7924876
magasabb béreket munkaterheik	0.7913889
béreket munkaterheik csökkentését	0.7913889
miniszterelnökséget vezető miniszter	0.7879525
munkabeszüntetéssel tiltakoznak tanárok	0.7804335
tiltakoznak tanárok közoktatás	0.7804335
tanárok közoktatás problémái	0.7804335
elkezdődött országos pedagógussztrájk	0.7630969
Kölcsey Ferenc Gimnázium	0.7592456
pedagógusok demokratikus szakszervezetének	0.6910569
Karinthy Frigyes Gimnázium	0.6761986

4. táblázat

Releváns ötelemű szókapcsolatok a *telex.hu* közoktatással foglalkozó cikkeiben
2021 decembere és 2023 októbere között

Szókapcsolat	TF/IDF
magasabb béreket munkaterheik csökkentését sztrájk törvény	0.8197678
béreket munkaterheik csökkentését sztrájk törvény visszaállítását	0.8197678
tanárok magasabb béreket munkaterheik csökkentését	0.8196476
munkabeszüntetéssel tiltakoznak tanárok közoktatás problémái	0.8077109
tiltakoznak tanárok közoktatás problémái ellen	0.6829450

Az *origo.hu* a tüntetések és a sztrájkok helyett a kormány által ígért béremelésre, valamint a pedagógus-életpályamodellről szóló törvény várható pozitív hatásaira összpontosítja figyelmét. A diskurzust erősen köti a kormánytagokhoz, a kormányzati intézményekhez. Megjelenik a kulcskifejezések között az „Orbán Viktor miniszterelnök”, a „miniszterelnökséget vezető miniszter”, a „Rétvári Bence államtitkár”, valamint az „Emberi Erőforrások Minisztériuma” is. A béremelés kapcsán a narratíva fontos részét képezik az uniós források; az erre utaló szókapcsolat szintén kulcskifejezésnek tekinthető.

5. táblázat

Releváns trigramok (háromelemű szókapcsolatok) az *origo.hu* közoktatással foglalkozó cikkeiben
2021 decembere és 2023 októbere között

Szókapcsolat	TF/IDF
tartalmaz pedagógus-életpályamodellről szóló	0.4281639
szóló törvény béremelés	0.4281639
törvény béremelés szabadság	0.4281639
béremelés szabadság kevesebb	0.4281639
szabadság kevesebb adminisztrációs	0.4281639
kevesebb adminisztrációs teher	0.4281639
adminisztrációs teher rétvári	0.4281639
pedagógus-életpályamodellről szóló törvény	0.4024134
járó uniós forrásokat	0.3576821
Magyarország előre megy	0.3401326
Emberi Erőforrások Minisztériuma	0.3138950
miniszterelnökséget vezető miniszter	0.2827743
Orbán Viktor miniszterelnök	0.2706609
pedagógusok demokratikus szakszervezete	0.2385221
szociális ágazatban bölcsődékben	0.2373258

6. táblázat

Releváns ötelemű szókapcsolatok az origo.hu közoktatással foglalkozó cikkeiben
2021 decembere és 2023 októbere között

Szókapcsolat	TF/IDF
tartalmaz pedagógus-életpályamodellről szóló törvény béremelés	0.5128452
pedagógus-életpályamodellről szóló törvény béremelés szabadság	0.5128452
törvény béremelés szabadság kevesebb adminisztrációs	0.5128452
béremelés szabadság kevesebb adminisztrációs teher	0.5128452
Rétvári Bence államtitkár részletekről alábbi	0.4185276

Esettanulmány I.

A „pedofil tanárok” ügye, 2023. február–március

A párhuzamos tájékoztatás képét tovább árnyalja, ha néhány esemény kapcsán részleteiben is megvizsgáljuk a két portál kommunikációját, a megjelent cikkek számát, tartalmát, kontextusát.

Az origo.hu oktatással kapcsolatos diskurzusának egyik végighúzózó fő topikja a „gyermekvédelem”, illetve azzal párhuzamosan a gyermekek ellen elkövetett szexuális bűncselekmények, a „pedofília” témaköre. Ahogy az áttekintésből is látható, 2021 decemberétől 2023 februárjáig – kis megszakításokkal – végig jelen volt a portálon a témakör. Az első időszakban külföldi, nyugat-európai és amerikai események kerültek a fókuszba; a magyar iskolák és a pedofília képe először 2021 nyarán kapcsolódott össze, majd 2023 februárjában csúcspontot ért el „pedofil tanárok” narratívaként. A háttérben először egy budapesti iskolában kirobban botrány állt, február 13-a és 18-a között erre az esetre fókuszált a lap, majd a következő két hétben újabb eseteket vett elő, amivel lényegében „országos méretű” problémává transzformálta az iskolai pedofiliát.

Ha végigtekintünk a témával foglalkozó origo.hu-cikkeken, jól látszódnak a kapcsolódási pontok a közoktatás más, aktuális kérdéseivel, mindenekelőtt a tanártüntetésekhez, és az is, hogy miként bontakozik ki a kérdéskörből a homoszexualitás, valamint a kormány által tervezett „gyermekvédelmi törvény” ügye.

- „Bejelentette a tanártüntetések szervezője, hogy egy 15 éves fiúval van viszonya, de szerinte ez normális – videó” (2023. II. 13.);
- „Mentegeti a PDSZ a tanárt, akinek egy gyerekkel van szexuális viszonya” (2023. II. 13.);
- „Női ruhában és magassarkú cipőben állította meg a forgalmat a Nagykörúton, ezzel dicsekszik a fiú diákjával szexelő férfi tanár” (2023. II. 18.);
- „Miért védi a dollárbaloldal a 15 éves fiú diákjával szexelő férfi tanárt?” (2023. II. 19.).

A cikkek egy része egyértelműen a tanártüntetésekhez kapcsolja az esetet, összekötve azt a PDSZ-szel, valamint általában a baloldallal (a lap szóhasználata szerint: dollárbaloldallal), majd átköti a történetet a gyermekvédelem kérdéséhez, és általában a pedofil bűncselekményekkel szembeni társadalmi igényhez, és ennek elemeként a kormányoldalhoz kötődő ismert embereket is megszólaltat.

A budapesti eset több napon át tartó tárgyalását követően újabb, az ország más részein megtörtént eseményeket is bemutat, végül két összegző jellegű cikkben követeli a „pedofil tanárok” elleni határozott fellépést. Az egyik cikk már címében is – „Itt az újabb pedofilbotrány” – utal arra, hogy gyakori, széles körben elterjedt bűncselekménytípusról lehet szó.

A téma kapcsán megjelent cikkek az origo.hu oldalon:

- „Sérüléseket okoz a gyereknek a 15 éves fiú megrontásával dicsekvő budapesti tanár” (2023. II. 13.);
- „Az iskolás fiúkkal szexelő tanár szerint a 14 éves fiúk hajtanak rá” (2023. II. 16.);

- „A fiú diákjaival szexelő óbudai férfi tanár ügye megmutatja, miért kell megvédeni a gyermekvédelmi törvényt” (2023. II. 17.);
- „A magyar emberek szigorú fellépést várnak el a gyermekek és fiatalok védelmében” (2023. II. 17.);
- „Csiszta Zsuzsát sokkolta a 15 éves fiú diákkal szexelő férfi tanár botránya” (2023. II. 17.);
- „Nagy Feró nagyon fel van háborodva a 15 éves fiú diákkal szexelő férfi tanár botránya miatt” (2023. II. 17.);
- „13 éves kislányt ronthatott meg egy pedofil tanár, aki ezért fizethetett a gyermek női ruhába öltözködő mostohaapjának” (2023. II. 20.);
- „Újabb pedofilbotrány: kiskorú diákjával kezdett viszonyt egy hajdúsági általános iskola tanára” (2023. III. 8.);
- „Pedofilbotrányok az iskolákban: vizsgálatot indított az ombudsman” (2023. III. 20.);
- „Itt az újabb pedofil botrány: hétéves gyerekeket zaklatott szexuálisan egy tanár Zalában” (2023. III. 21.);
- „Elég volt a pedofil tanárokból!” (2023. II. 21.);
- „Alapjogokért Központ: A szivárványos dumcsi korának véget kell vetni!” (2023. II. 21.).

A telex.hu február 15-én egy jogi megközelítésű írással reagál az eseményre („Attól, hogy jogilag nem büntethető, még nem biztos, hogy rendben van”), majd a téma lekerül a napirendről, és csak február 23-án bukkan fel újra („Furcsa vonzalom – Ki a nagyobb pedofilbarát Józsefvárosban?”), egy politikai csatározással összefüggésben.

A szelektív vagy kapuórtorzítás jól látszik azon, hogy míg az origo.hu oldalán február 20-a és március 21-e között megjelent további „pedofilbotrányok” nem kerülnek elő a telex.hu-n, addig a telex.hu által február 28-án bemutatott esetet („A szexchat másik oldalán egy diáklány volt – durva átverés áldozata lett egy celldömölki tanár”) az origo.hu nem szemlézi.

Esettanulmány II.

Ülősztrájk és tüntetés, 2023. április 24.

2023. április 24-én reggel néhány ellenzéki képviselő és mások részvételével ülősztrájk zajlott a Parlament épülete előtt. Ezt aznap délután tüntetés követte, amely a városon át a Karmelita kolostor elé vonult. Itt a tüntetők megkísérelték elbontani az épületet körülvevő kordont, ami a rendőrökkel való dulakodáshoz vezetett. A rendőrök könnygázt vetettek be, és több tüntetőt – közöttük képviselőket is – előállítottak. Az események olvasata a két portálon ismét eltér, újabb példáját hozva a médiatorzítás különböző formáinak.

Előbb tekintsük át a tüntetésről megjelent híradások címeit!

Origo.hu:

- „Soros-hálózathoz kötődő baloldali aktivista szervezte a ma reggeli, be nem jelentett akciót a BM-hez” (2023. IV. 24.);
- „Tüntetés Budapesten” (2023. IV. 24.);
- „ORFK: A tüntetés több résztvevője agresszívan lépett fel a rendőrökkel szemben” (2023. IV. 24.);
- „Erőszakos tüntetéssel provokált a baloldal – fotókkal” (2023. IV. 25.);
- „A dollárbaloldal az erőszaktól sem riad vissza, ha a politikai haszonszerzés a célja” (2023. IV. 27.);
- „Mit akarnak elérni a baloldali politikusok az erőszakos viselkedésükkel?” (2023. IV. 28.).

Telex.hu:

- „Megindult a tüntető pedagógusok és diákok menete a Belügyminisztériumhoz” (2023. IV. 24.);
- „A kormányfő hivatalához, a Karmelitához mennek a Belügyminisztérium előtt tüntető pedagógusok és diákok” (2023. IV. 24.);
- „»Kordont le!« – tüntető diákok és képviselők dulakodtak a rendőrökkel a Karmelitánál, könnygázt is bevetettek” (2023. IV. 24.);
- „Újra képviselők és rendőrök dulakodtak a Karmelitánál, Hadházyt és Gelencsért is kézben cipelték arrébb” (2023. IV. 24.);
- „Az oktatásért tüntettek, dulakodás és könnygáz lett a vége – videós összefoglaló” (2023. IV. 24.).

Az április 24-ei reggeli ülésztrájkokról készült híradások alapján a Gentzkow és Shapiro által kiemelt szelektív kihagyások, valamint az eltérő szóhasználat következtében teljesen eltérő megvilágításban jelenik meg az esemény a két portálon (lásd a 7. táblázatot).

7. táblázat

A 2023. április 24-ei tüntetések keretezése az origo.hu és a telex.hu oldalon

	origo.hu	telex.hu
Az ülésztrájk résztvevői	„baloldali politikusok”	„diákok, pedagógusok, politikusok”
A résztvevők száma	—	körülbelül 50 fő
Politikus résztvevők	„Orosz Anna és Tóth Endre a Gyurcsány-párt ifjúsági tagozatától”	„Orosz Anna és Tóth Endre, a Momentum parlamenti képviselői”
	„Tordai Bence és Szabó Tímea, a Karácsony-párt két botránypolitikusa”	„Tordai Bence és Szabó Tímea a Párbeszéd-Zöldek képviselői”
	„Hegedűs Andrea és Varga Ferenc, ők az anyapártot, vagyis a Gyurcsány-pártot képviselték”	„Hegedűs Andrea és Varga Ferenc is, a Demokratikus Koalíció országgyűlési képviselői”
	„az MSZP elnöke”	„Komjáthy Imre az MSZP-ből”
	„a Jobbikból Potocskáné”	„Potocskáné Kőrösi Judit a Jobbikból”
A tüntetés célja	„A tanárok ügye megint csak ürügy a baloldalnak az újabb botrányokhoz.”	„A demonstrálók ... a bevezetni tervezett státusztörvény ellen tiltakoztak.”
A tüntetők száma	„mindössze pár százán tüntetnek”	„legalább ezer tanár, diák és szimpatizáns vonult”
Az esemény	„Kordonokat bontottak...”	„átvonultak a Karmelitához, ahol ellenzéki képviselők megint megpróbálták elbontani a kordont”
A rendőri fellépés	„A rendezvény több résztvevője agresszívan lépett fel a rendőrökkel szemben, ellenük könnygázt vetettek be.”	„A rendőrök több képviselőt is megrángattak, később pedig könnygázt is használtak.”

A tüntetéssel kapcsolatos beszámolóiban igen jól látható a véleménytorzítás vagy – egy másik elemzési megközelítésben – az eltérő keretezés jelensége (Entman 1993, 2007). A „pár száz” és a „legalább ezer” megfogalmazás alkalmas lehet ugyanannak a mennyiségnek a leírására, hatásuk mégis tökéletesen eltérő. Hasonló a helyzet az erőszakkal kapcsolatos narratívákban is; a kordonbontást követő „dulakodás” az origo.hu oldalon tüntetői, a telex.hu-n inkább rendőri erőszakként jelenik meg. A képviselőkkel szembeni rendőri fellépés az egyik oldalon azoknak a tömegből „kézben” történő kiviteleként szerepel, a másikon „megrángatása” címkét kap. A résztvevő politikusok nevének és státusának közlése is eltér a két portálon: a telex.hu minden résztvevőt teljes névvel és párttagságának megnevezésével sorol fel, az origo.hu-n egy résztvevőt csak betöltött pozíciójával, egy másikat csak férjezett nevével említene, a párttagságok felsorolásához pedig a politikai csatározásokban alkalmazott címkéző elemeket társítanak.

Összegzés

E tanulmányban két vezető magyarországi online portál, az origo.hu és a telex.hu cikkeinek összevetésével a médiatorzítás jelenségkörét mutattuk be egy konkrét közpolitikai terület, az oktatás, azon belül pedig a közoktatás témakörében. A téma aktualitását a 2022–2023 folyamán lezajlott oktatási, oktatáspolitikai események, a pedagógussztrájkok, a kapcsolódó tüntetések, valamint a közoktatást érintő új rendeletek és törvények adták.

Várakozásainknak megfelelően a kormányt támogató, illetve az azzal szemben kritikus hangvételű portálokra megjelent cikkek esetében nagyon jól megfigyelhető a médiatorzítás jelensége. A két portál diskurzusának fő elemei nagy mértékben eltérnek, jól mutatva a lefedettség és a kapuőrtozítás működését. A mindkét portálon megjelent konkrét események keretezése jelentős mértékben eltér, az eseményekhez kapcsolódó információk erősen szelektáltan jelennek meg. A vizsgált cikkek alapján kijelenthető, hogy a két ellentétes irányultságú hírportál két teljesen különálló „tájékoztatói univerzumot” hoz létre; az eseményekről, a folyamatokról közreadott beszámoló és az azokhoz fűzött értelmezések teljesen eltérő szemszögből közelítik meg a valóságot.

Bár a hírtartalmak keretezésének befolyásolási képességét – különösen a „megosztó jellegű” folyamatok, jelenségek kapcsán – a magyarországi kutatások nem találták jelentősnek (Janky 2016, Janky et al. 2018), az a híreket, hírelemeket érintő szelektivitással együtt már hozzájárulhat az eltérő valóságérzékelések kialakulásához.

A médiatorzítás jelensége erősen befolyásolhatja a közvéleményt; az egyes eltérő hírportálokat kizárólagosan fogyasztó olvasók teljesen más eseményekkel, folyamatokkal, értelmezésekkel találkoznak, az információkhoz való hozzáférés „állampolgári joga” jelentős mértékben sérül. A médiatorzítás, a médiaelfogultság esettanulmányyszerű bemutatása, egy-egy konkrét esemény kapcsán történő részletes kifejtése a torzítások negatív hatásainak enyhítését célozhatja, hozzájárulva a tudatos médiafogyasztás általánossá válásához és a jobban tájékozott médiafogyasztói kör szélesítéséhez.

Irodalom

- D'Alessio, Dave & Mike Allen (2000): Media Bias in Presidential Elections: a Meta-Analysis. *Journal of Communication*, vol. 50, no. 4, pp. 133–156, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02866.x>
- Entman, Robert M. (1993): Framing: Toward a Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, vol. 43, no. 4, pp. 51–58, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Entman Robert M. (2007): Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication*, vol. 57, no. 1, pp. 163–173, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00336.x>
- Gentzkow, Matthew & Jesse M. Shapiro (2006): Media Bias and Reputation. *Journal of Political Economy*, vol. 114, no. 2, pp. 280–316, <https://doi.org/10.1086/499414>
- Gentzkow, Matthew & Jesse M. Shapiro (2008): Competition and Truth in the Market for News. *Journal of Economic Perspectives*, vol. 22, no. 2, pp. 133–154, <https://doi.org/10.2139/ssrn.1269545>
- Groeling, Tim (2013): Media Bias by the Numbers: Challenges and Opportunities in the Empirical Study of Partisan News. *Annual Review of Political Science*, vol. 16, no. 1, pp. 129–151, <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-040811-115123>
- Groseclose, Tim & Jeffrey Milyo (2005): A Measure of Media Bias. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 120, no. 4, pp. 1191–1237, <https://doi.org/10.1162/003355305775097542>
- Hofstetter, C. Richard & Terry F. Buss (1978): Bias in Television News Coverage of Political Events: A Methodological Analysis. *Journal of Broadcasting*, vol. 22, no. 4, pp. 517–530, <https://doi.org/10.1080/08838157809363907>
- Haselmayer, Martin, Markus Wagner & Tomas M. Meyer (2017): Partisan Bias in Message Selection: Media Gatekeeping of Party Press Releases, *Political Communication*, vol. 34, no. 3, pp. 367–384, <https://doi.org/10.1080/10584609.2016.1265619>
- Janky Béla (2016): A téma-keretezés hatása a menekült-politikával kapcsolatos véleményekre. *Regio*, 24. évf., 4. sz., 121–139. o., <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v24i4.139>
- Janky Béla, Kmetty Zoltán, Naszályi Natália & Tamássy Réka (2018): Médiakeretezés és LMBTQ+ emberek iránti attitűdök: Egy survey- és természetes kísérlet eredményei. *Socio.hu – Társadalomtudományi Szemle*, 3. sz., 1–24. o., <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2018.3.1>
- Qaiser, Shahzad & Ali Ramsha (2018): Text Mining: Use of TF-IDF to Examine the Relevance of Words to Documents. *International Journal of Computer Applications*, vol. 181, no. 1, pp. 25–29, <https://doi.org/10.5120/ijca2018917395>

Saez-Trumper, Diego, Carlos Castillo & Mounia Lalmas (2013): *Social media news communities: Gatekeeping, coverage, and statement bias*. Conference: Proceedings of the 22nd ACM international conference on information & knowledge management, <https://doi.org/10.1145/2505515.2505623>

Vig Ádám (2022): *Média, torzítás, függetlenség. Magyar hírportálok a politikai ideológiai skálán*. Budapesti Corvinus Egyetem. Kézirat.

Williams, Alden (1975): Unbiased study of television news bias. *Journal of Communication*, vol. 25, no. 4, pp. 190–199, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1975.tb00656.x>